

provincie Utrecht

Geef jongeren de openbare ruimte

Samen maken we Utrecht mooier

Colofon

Deze brochure werd uitgevoerd in opdracht van de provincie Utrecht, in het kader van de Stimuleringsregeling Maatschappelijke Ontwikkeling.

Met dank aan

De Alliantie Eemvallei
Meridiaan College
Jongerencentra The Game en Chill
Jongerenwerk Amersfoort
Jongeren van het Zwarte Veldje
Young Vision
Woningbouwvereniging Oudewater
Jeugd-Punt
Basisscholen Klavertje 4 en de Sint Jozefschool

Uitgave

Stade Advies BV en provincie Utrecht

Tekst

Kitty Burer, Sylvia van Woudenberg, Claartje Sadée

Eindredactie

Claartje Sadée

Fotografie

Binnenzijde: Stade Advies
Vorkant: Wil Groenhuijsen, Amersfoort

Vormgeving

A-Kwadraat, Utrecht

Datum

December 2009

Informatie

Stade Advies
Kitty Burer, Sylvia van Woudenberg, Claartje Sadée
Postbus 13124, 3507 LC Utrecht
T. (030) 23 61 861
E. k.burer@stade.nl, s.vanwoudenberg@stade.nl, c.sadee@stade.nl
www.stade-advies.nl

Voorwoord

De provincie Utrecht zet zich in voor sociale samenhang in onze maatschappij en daarmee ook voor leefbaarheid in de wijk. Jongeren vormen daarbij een belangrijke doelgroep. Vanuit de 'Stimuleringsregeling Maatschappelijke Ontwikkeling' is daarom het project 'Geef jongeren de openbare ruimte' gesubsidieerd.

Stade Advies heeft dit project in opdracht van de provincie uitgevoerd. Door jongeren zelf te betrekken heeft Stade Advies in kaart gebracht waar de jongeren behoefte aan hebben, en welke aanpassingen van de openbare ruimte nodig zijn voor een betere leefomgeving in de wijk.

In deze brochure vindt u de concrete resultaten van twee projecten.

Wij wensen u veel leesplezier.

Monique van Deelen

Teamleider Zorg, Welzijn, Onderwijs

Verantwoording

Jongeren weten wat ze willen

Wanneer voelen jongeren zich prettig op straat, op een plein of in een park? Aan welke voorwaarden moet die openbare ruimte dan voldoen? En hoe zorg je dat jongeren daadwerkelijk een stem hebben bij het ontwerpen van zo'n leefbaar stukje stad of dorp?

Stade Advies koos twee herstructureringsgebieden uit in Amersfoort en Oudewater en zette een participatietraject op met jongeren tussen de 13 en 22 jaar. In beide steden werd samengewerkt met de gemeente, woningcorporatie, scholen en het jongerenwerk. In totaal deden 47 jongeren mee.

Wat blijkt? Jongeren hebben een duidelijk idee over een prettige leefomgeving. De jongere categorie houdt van kleuren, niveauverschillen en een plek waar je kan sporten. Voor ouderen staat het ontmoeten en relaxen centraal op een eigen plek in een strakke en sobere stijl. Voor beide groepen is veiligheid belangrijk, en dat vraagt om de juiste verlichting. Daarnaast moet er veel groen zijn.

Het organiseren van de participatie blijkt een hele kluit. Trajecten in de stedelijke vernieuwing zijn lang en verbrokkeld. Het valt niet mee jongeren langdurig betrokken te houden in zowel de stedenbouwkundige planvorming als bij de latere ontwerpfase. Ook belangentegenstellingen tussen omwonenden en jongeren kunnen roet in het eten gooien.

In dit boekje vindt u de resultaten en aanbevelingen van de twee uitgevoerde projecten. Stade Advies hoopt professionals binnen gemeenten, corporaties en het jongerenwerk te inspireren bij het ontwerpen van een leefbare openbare ruimte voor jongeren!

Het project is mogelijk gemaakt door de provincie Utrecht.

Uit de literatuur

Openbare ruimte draagt bij aan ontwikkeling

Voor veel jongeren is de straat hun eigen ruimte. Hier ontmoeten ze elkaar en ontwikkelen zij zich op het scherp van de snede, op de grens van wat ze wél en wat ze nog niet kunnen. De openbare ruimte levert een essentiële bijdrage aan hun sociaal-emotionele ontwikkeling.

De openbare ruimte wordt steeds minder aantrekkelijk voor jongeren. Het gebruik ervan leidt vaak - al dan niet terecht - tot gevoelens van overlast bij omwonenden. Ook is er weinig gelegenheid om rond te hangen. In veel wijken ontbreken plekken om te chillen en sporten.

Plekken waar jongeren elkaar kunnen ontmoeten, moeten aansluiten bij hun leefwereld. De openbare ruimte is geschikt wanneer deze voorziet in de behoeften van de gebruikers. De behoeften van jongeren verschillen sterk per leeftijdsgroep en subcultuur. Mobiele telefoon heeft ontmoetingen minder afhankelijk gemaakt van vaste plekken

Jongeren maken gebruik van formele en informele sport- en ontmoetingsplekken. Formele plekken zijn met een specifieke functie ingericht. Informele plekken hebben geen vooraf bedachte functie. Voor alle jongeren geldt dat ze informele plekken spannender vinden.

Jongeren hebben belang bij een veilige openbare ruimte waarin ze kunnen experimenteren. Waar niet elke plek een duidelijke functie heeft, maar waar zij als spontane gebruikers de bestemming van de ruimte invullen. Voor jongeren is die vrijheid zeer belangrijk.

SOORTEN ONTMOETINGSPLEKKEN

OBB Ingenieursbureau onderscheidt vijf soorten ontmoetingsplekken voor jongeren.

INFORMELE ONTMOETINGSPLEKKEN

Kiss & Greetplek *Willekeurig gekozen afspreekplek die van nature aanwezig is in de openbare ruimte, zonder specifieke inrichting.*

What's Upplek *Plek voor 5 tot 10 jongeren om te zitten en bij te praten. Vaak zijn deze plekken al aanwezig (banken, trap of muurtje).*

FORMELE SPORT- EN ONTMOETINGSPLEKKEN

Stay-Aroundplek *Plek waar jongeren afspreken om te praten of andere activiteiten te doen.*

No-Problemplek *Plek op afstand van woningen, zodat geen overlast te verwachten is.*

Sportplek *Ingerichte plek waar jongeren kunnen sporten en bewegen.*

Project 1

Amersfoort

Aanleiding

De Hogewegzone in Amersfoort is onderdeel van Amersfoort Vernieuwt. Hier werken de gemeente Amersfoort en woningbouwcorporatie De Alliantie aan een nieuwe stadsentree. In dit stedelijk woonmilieu vindt sloop-nieuwbouw en renovatie plaats. Er komen ondermeer woontorens, eengezinswoningen, buurtpleinen en een zwembad.

Jongerenparticipatie

Jongeren uit de wijken Liendert-Rustenburg en Schuilenburg-Randenbroek hebben hun mening gegeven over de inrichting van drie locaties: het plein voor het zwembad, het buurtplein en de Valleioevers. De jongeren zijn benaderd op straat, in jongerencentrum The Game, in buurtontmoetingsruimte The Chill, via lessen op het Meridiaan College en via Jongerenpanel Young Vision. Gebruikte methodieken: korte gesprekken met behulp van beeldmateriaal en stellingen, het maken van moodboards en maquettes en een ontwerpessie. 37 jongeren van 13 tot 22 jaar namen deel.

Programma van eisen

Kenmerkend in dit project is dat jongeren de openbare ruimte vooral benutten om te ontspannen, te ontmoeten en gezien te worden. Overigens verschilt het gebruik duidelijk per leeftijdsfase. Zo voetballen jongens van dertien jaar graag met elkaar, terwijl zestienjarige jongeren de openbare ruimte meer gebruiken om te kletsen en te 'chillen'. De eisen die jongeren stellen, verschillen dus per leeftijdsfase.

Eigen plek Een eigen ontmoetingsplek met afdak tegen de regen staat voorop. Met het oog op eventuele overlast moet de locatie op afstand van woningen zijn gelegen, maar ook niet té afgelegen aangezien contact met de buitenwereld van belang is. Indien verschillende leeftijdsgroepen gebruik maken van dezelfde locatie, geven ze de voorkeur aan het (gedeeltelijk) afscheiden van de ruimtes.

Kwaliteit De gebruikerswaarde van de locatie wordt mede bepaald door de kwaliteit van de uitvoering. Jongeren maken geen gebruik van een plek waar aan weinig aandacht is besteed. Een goed beheer en onderhoud van het materiaal is essentieel. Bijvoorbeeld verlichting die werkt.

Groen Jongeren hechten veel waarde aan groen in de openbare ruimte. Natuur geeft een prettige sfeer. Jongeren zien graag bomen en andere beplanting bij een ontmoetingsplek. Maar groen mag niet saai zijn, dus afwisseling is van belang.

Functionele inrichting De vormgeving moet vooral functioneel en praktisch zijn. Jongeren houden niet van overbodige decoratie. Bijvoorbeeld geen tafel met richels waar pennen tussen kunnen vallen.

Verschillen in hoogte Door hoogteverschillen bepalen jongeren hun positie. Zij houden van treden, randen, muurtjes enzovoort, waardoor ze op verschillende hoogtes kunnen plaatsnemen.

Resultaat

Tijdens een presentatie aan de wethouder en de directeur van De Alliantie heeft een aantal jongeren verteld wat zij belangrijk vinden in de herinrichting van de Hogewegzone. De maquettes van de buurtpleinen zijn meegenomen naar de architect. De Alliantie is een partnership aangegaan met Young Vision: zij denken als stakeholder mee in het vervolgtraject van de stedelijke ontwikkeling.

TIP

Het uitzetten van lijnen op de ondergrond geeft een open ruimte een functie en een speels karakter.

TIP

Pannaveldjes spreken jongeren van 13 - 14 jaar aan. Oudere jongeren hebben behoefte aan een groter speelveld.

ONTWERP

JONGERENPANEL

YOUNG VISION

*Het buurtplein is het verzamelpunt voor álle omwonenden.
Het is een open plein, met bankjes en tafels eromheen, waar men
elkaar kan ontmoeten. De ondergrond bestaat uit landenvlaggen.
Dit weerspiegelt het karakter van de buurt, waar verschillende
culturen samenleven. Een avondklok beperkt de geluidsoverlast.
Jaarlijks vindt een buurtfeest met open podium plaats.*

Project 2

Oudewater

Aanleiding

In Oudewater werken de gemeente, Woningbouwvereniging Oudewater en de onderwijsinstellingen Sint Jozefschool en Klavertje 4 aan de herinrichting in Klein Hekendorp. Het betreft sloop en nieuwbouw van de scholen en een appartementencomplex. Het schoolplein en het nabijgelegen 'Zwarte Veldje', een sport- en ontmoetingsveld voor jongeren, worden meegenomen in het traject.

Jongerenparticipatie

De jongeren van het 'Zwarte Veldje' hebben hun mening gegeven over het gebruik en de inrichting van het veldje en het schoolplein. Twee groepjes jongeren hebben een route door de wijk afgelegd en vragen beantwoord als: hoe willen jullie deze plek gebruiken, voor welke leeftijden moet de plek geschikt zijn, welke materialen en kleuren moeten gebruikt worden? Tien jongeren van 13 en 14 jaar namen deel.

Programma van eisen

Kenmerkend in dit project is dat jongeren ook rekening willen houden met anderen. Zij realiseren zich dat bepaalde locaties ook door andere doelgroepen worden gebruikt en zijn serieus in het nemen van maatregelen om eventuele overlast te verminderen. De Jongeren vragen wél om begrip van omwonenden dat ook zij een eigen plek nodig hebben.

Functie Denk na over de functie van de locatie en betrek jongeren als gebruikers: zij weten het beste wat nodig is. Als een plek bedoeld is om te voetballen, plaats dan een hek of net achter de doelen zodat de bal in het speelveld blijft. Maak dit hek niet te hoog zodat omwonenden een prettig uitzicht houden. Ook 's avonds willen zij kunnen spelen, dus verlichting is van belang.

Zitplekken Jongeren willen zien en gezien worden: ze kijken graag naar elkaar. Kunnen zitten is belangrijk. Dat kan op bankjes en tribunes zijn, maar ook op stoerpranden. Zitelementen liggen deels beschut en deels open in de ruimte: jongeren willen zien wie er aankomt. Plaats niet te veel bankjes want dit kan 's avonds en 's nachts hangjongeren aantrekken.

Bomen Bomen geven schaduw en zorgen voor sfeer. Bij herinrichting moeten bomen behouden blijven. Zoals de 'chillboom' op het oude schoolplein! Voor de jongeren is de chillboom een belangrijk ontmoetingspunt en zij willen die als landmark behouden.

Veiligheid Jongeren geven zelf aan zich veilig te willen voelen. Zo wil de jongere jeugd niet de kans lopen weggejaagd te worden door ouderen. Creëer voor beide groepen dus een plek. Ook is meer en betere verlichting, die het ook doet van belang.

Prettige omgeving Troep roept irritatie op bij de jeugd, maar ook het ontbreken van prullenbakken. Zorg voor vandalismebestendige prullenbakken die regelmatig geleegd worden. Ook moet het groen regelmatig onderhouden worden. Het schoolplein kan wel kleur gebruiken (gekleurde tegels, muren).

Resultaat

De input van de jongeren is gepresenteerd tijdens een werkconferentie aan de gemeente, Woningbouwvereniging Oudewater, de Sint Jozefschool en Klavertje 4. De chillboom blijft staan op het schoolplein.

Conclusies en aanbevelingen

Hoe betrek je jongeren?

Jongeren gebruiken de openbare ruimte intensief en op eigen wijze. Zij zijn ervaringsdeskundigen en dus moeten zij een stem hebben in het ontwerp ervan. Maar hoe kom je er achter wat jongeren belangrijk vinden? Een 'gewone' uitnodiging voor een bijeenkomst spreekt hen niet aan.

Aansluiten

Om jongeren te laten participeren ga je gericht naar hen op zoek op plekken waar zij elkaar ontmoeten. Sluit aan op hun belevingswereld en zorg dat je hun taal spreekt. Werk samen met organisaties en sleutelfiguren in de wijk, die de jongeren kennen en weten waar ze te vinden zijn, zoals het jongeren- en opbouwwerk, zelforganisaties van jongeren en scholen. Jongeren zijn goed aanspreekbaar op het onderwerp openbare ruimte, omdat zij veel tijd in de buitenruimte doorbrengen.

Vasthouden

De looptijd van het participatietraject moet niet te lang zijn. Laat jongeren ter plekke of op korte termijn deelnemen. Jongeren leggen niet graag vooraf hun agenda's vast. Laat jongeren kiezen om wel of niet mee te doen. Degenen die zelf op je afstappen, zijn nieuwsgierig. Blijf die nieuwsgierigheid prikkelen zodat je de aandacht vasthoudt. Dit kan door creatieve en laagdrempelige werkvormen af te wisselen. Jongeren blijven geprikkeld als ze moeten kiezen uit voorbeelden. Luister aandachtig naar de inbreng en vraag naar achterliggende motieven. Jongeren zetten zich in als zij écht serieus genomen worden.

Resultaten

Zorg dat gewerkt kan worden aan een concreet eindresultaat. Maak vooraf goede afspraken met de projectpartners over wat er met de inbreng van de jongeren gebeurt en wanneer. Jongeren die betrokkenheid tonen willen verantwoordelijkheid nemen. Ze haken af als ze merken dat ze nauwelijks invloed (meer) kunnen uitoefenen. Hun visie dient daadwerkelijk iets toe te voegen. Wees hierin duidelijk én realistisch, om onjuiste verwachtingen te voorkomen.

REGELS VOOR OMGAAN MET JONGEREN

1. *Neem jongeren serieus*
2. *Respect en vertrouwen zijn belangrijk*
3. *Stel grenzen*
4. *Spreek jongeren persoonlijk aan*
5. *Gebruik heldere taal*
6. *Check wensen*
7. *Spreek jongeren aan op concrete zaken*
8. *Doe geen loze beloften*

AANPAK AMERSFOORT

Kitty Burer van Stade Advies: "Mijn collega en ik zijn de jongerencentra binnengestapt met tachtig foto's uit binnen- en buitenland. Sommige jongeren werden nieuwsgierig en kwamen naar ons toe. Aan de hand van de voorbeelden raakten we in gesprek over wat hen aansprak of juist niet. Door een-op-een gesprekken konden we goed doorvragen op de voorkeur en keuzes van de jongeren. Zo kregen we een beeld van wat ze belangrijk vinden en aan welke voorwaarden de buitenruimte moet voldoen. Het is echt belangrijk om goed te luisteren en de jongeren serieus te nemen. Voor het Meridiaan College, een VMBO school, hebben we een apart lesprogramma ontwikkeld. In de eerste les maakten de leerlingen in groepjes een moodboard. Aan de hand van deze sfeerimpressies gingen we met ze in gesprek over wat zij belangrijk vinden in de openbare ruimte. Ook legden we de leerlingen een vragenlijst voor met kenmerken voor de inrichting. Op basis van de gekozen uitgangspunten maakten ze in de tweede les een aantal maquettes. We hadden verschillende materialen meegenomen zodat er voor ieder wat wils was. Ze kregen de opdracht om goed te overleggen over het ontwerp van de maquette."

HANDIGE WEBSITES

- www.hangaround.nl
- www.jantjebeton.nl
- www.jeugdraad.nl
- www.naturallycool.nl
- www.obb-ingenieurs.nl
- www.ruimtevoordejeugd.nl
- www.adviesorgaan-rmo.nl
- www.vng.nl
- www.stade-advies.nl

NOG ENKELE TIPS

- *Als jongeren worden betrokken bij de plaatskeuze en invulling van een plek en bij het beheer ervan, wordt deze plek beter gebruikt en voelen zij zich er meer verantwoordelijk voor.*
- *Jongeren zijn verbonden aan leefstijlgroepen met eigen codes en vormen van vrijetijdsbesteding. Weet met welke groep je te maken hebt als je aan de slag gaat.*
- *Partijen die betrokken zijn bij de inrichting van de openbare ruimte hebben de neiging te veel te willen regisseren. Durf het te laten gebeuren. Voorkom dat jongeren geen vrijheid (meer) hebben.*
- *Maak aan de voorkant van het proces afspraken over de inspraak van jongeren. Neem dit op in het programma van eisen. Stel een 'jongerenvriendelijke' architect aan. Reserveer geld voor de uitvoering.*
- *Stedelijke vernieuwingstrajecten zijn traag. Jongeren kun je niet zo lang vasthouden. Houdt daarmee rekening als je hen wilt betrekken bij de visieontwikkeling en bij het latere ontwerpen 'aan de tekentafel'.*
- *Meiden zijn moeilijk vindbaar in de openbare ruimte. Toch hebben zij duidelijke wensen zoals veiligheid, zichtbaarheid, verkeersluwte, kleurgebruik en zitplekken met zachte ondergrond. Zoek uit waar meiden te vinden zijn. Vraag de jongens naar hun zussen en vriendinnen.*

Stade
Advies

